

1. TYPY I CECHY ŁOŻYSK TOCZNYCH

1.1 Konstrukcja i klasyfikacja

Łożyska toczne składają się z dwóch pierścieni, elementów tocznych oraz koszyka. W zależności od kierunku głównego obciążenia, klasyfikowane są one na łożyska poprzeczne oraz łożyska wzdłużne. Dodatkowo, w zależności od typu elementów tocznych, wyróżniamy łożyska kulkowe oraz łożyska wałeczkowe, które dalej dzielone są pod względem różnic w ich konstrukcji lub specyficznego przeznaczenia. Najbardziej powszechne typy łożysk oraz terminologia ich części przedstawione są na Rysunku 1.1, a główną klasyfikację łożysk tocznych obrazuje Rysunek 1.2.

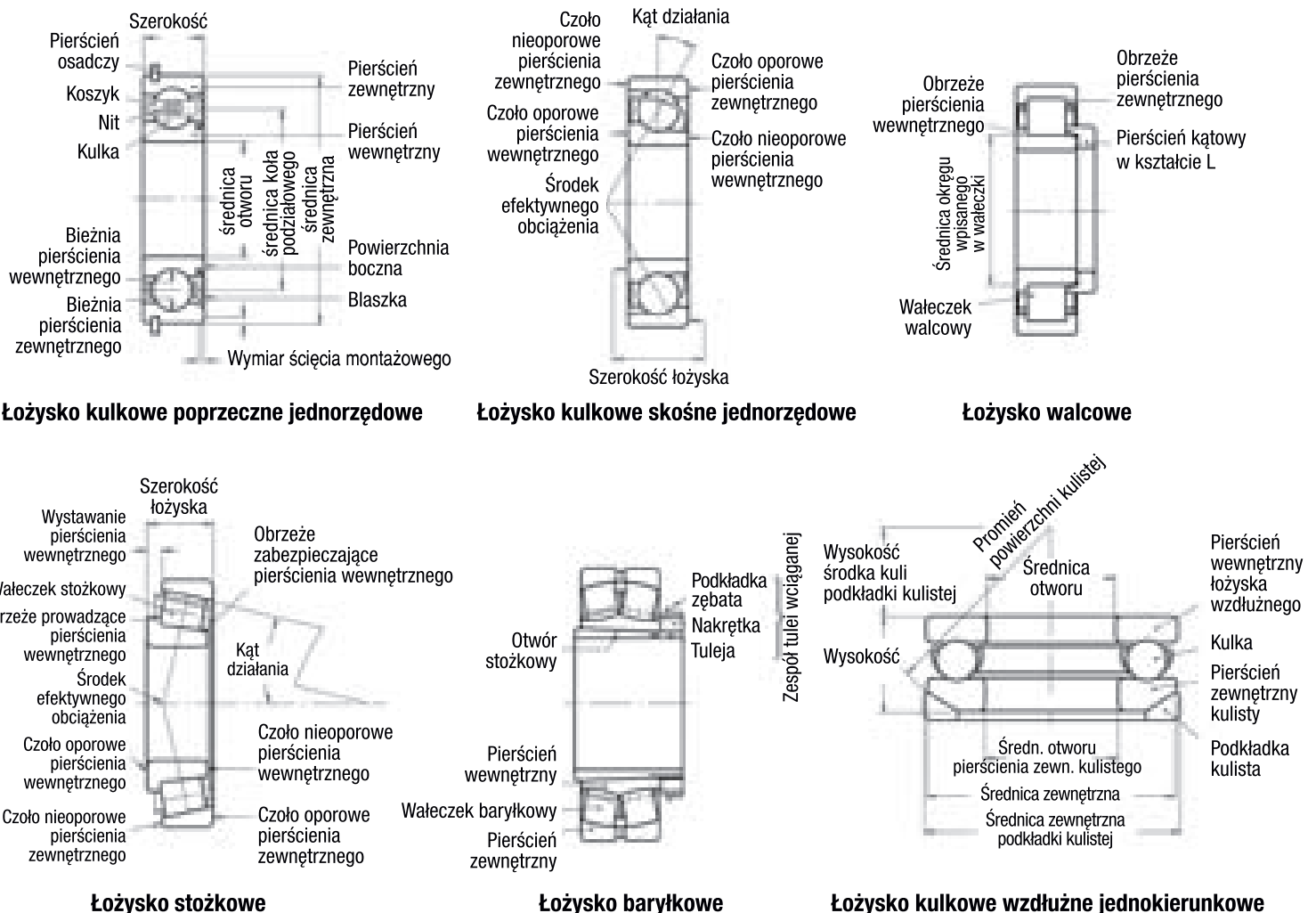
1.2 Właściwości łożysk tocznych

Porównując z łożyskami ślizgowymi, łożyska toczne posiadają następujące główne zalety:

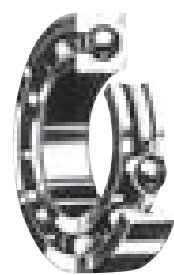
- (1) Początkowy moment obrotowy oraz tarcie jest niskie, a różnica pomiędzy początkowym momentem obrotowym a momentem obrotowym ruchowym jest mała.

- (2) Ze względu na stosowanie międzynarodowych standardów łożyska toczne są ogólnie dostępne i wymienne na arenie międzynarodowej.
- (3) Utrzymanie na ruchu, wymiana i przeglądy są łatwe, ponieważ konstrukcja otoczenia łożyska tocznego jest prosta.
- (4) Wiele łożysk tocznych zdolnych jest do przenoszenia obydwoch obciążeń promieniowego i osiowego jednocześnie lub niezależnie.
- (5) Łożyska toczne mogą być stosowane w szerokim zakresie temperatur.
- (6) Łożyska toczne mogą być wstępnie obciążane do wytworzenia ujemnego luzu i osiągnięcia większej sztywności.

Ponadto różne typy łożysk tocznych posiadają swoje własne indywidualne zalety. Cechy większości powszechnie stosowanych łożysk tocznych opisane zostały na stronach A 10 do A 12 oraz w Tabeli 1.1 (strony A 14 i A 15).

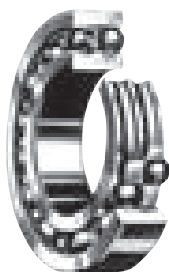
Rysunek 1.1 Terminologia dla części łożyskowych

Łożysko kulkowe poprzeczne

Łożysko kulkowe skośne

Łożysko kulkowe wahlwe

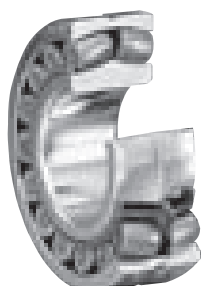
Łożysko walcowe

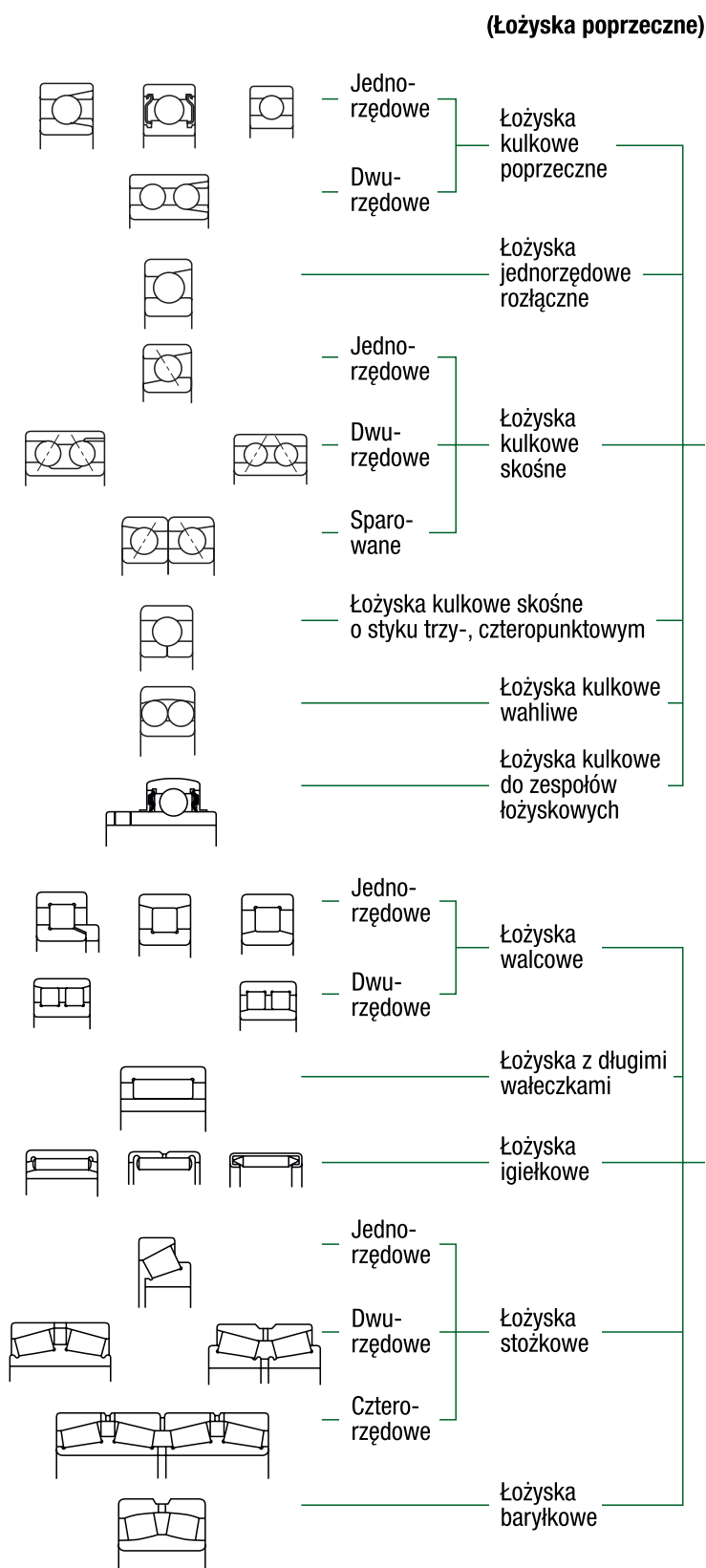
Łożysko igiełkowe

Łożysko stożkowe

Łożysko baryłkowe

ŁOŻYSKA TOCZNE

Łożyska kulkowe

Łożyska walcowe

Rys. 1.2 Klasyfikacja

(Łożyska wzdłużne)

Łożyska kulkowe

Łożyska kulkowe wzdłużne

Jedno-kierunkowe

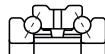
Łożysko kulkowe wzdłużne jednokierunkowe

Dwu-kierunkowe

Łożyska kulkowe skośne wzdłużne

Łożysko walcowe wzdłużne

Łożyska wałeczkowe

Łożyska walcowe wzdłużne

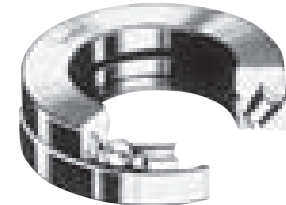
Łożysko stożkowe wzdłużne

Łożyska igielkowe wzdłużne

Łożyska stożkowe wzdłużne

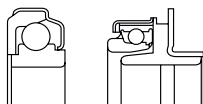

Łożyska baryłkowe wzdłużne

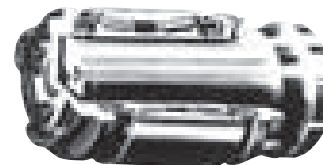

Łożysko baryłkowe wzdłużne

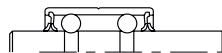
Łożyska do sprzęgieł samochodowych

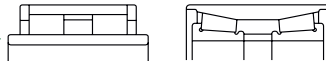
Łożysko osi kolejowych uszczelnione

Łożyska do pomp wodnych

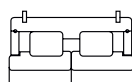

Łożyska osi kolejowych

Łożyska specyficznego przeznaczenia

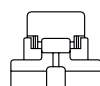
Łożyska krążków linowych dźwigów

Łożysko walcowe do kół pasowych

Łożyska do przenośników łańcuchowych

Inne

Tabela 1.1 Typy i charakterystyka

Typy łożysk		Cechy										
		Łożyska kulkowe poprzeczne	Łożyska kulkowe jedno rzędowe rozłączne do iskrowników	Łożyska kulkowe skośne	Łożyska kulkowe skośne dwurzędowe	Podwójne łożyska kulkowe skośne dwurzędowe	Łożyska kulkowe cztero-punktowe	Łożyska kulkowe wahlwe	Łożyska walcowe	Łożyska walcowe dwurzędowe	Łożyska walcowe z pojedynczym obrzeżem	
Możliwość obciążania	Obciążenia promieniowe											
	Obciążenia osiowe											
	Obciążenia złożone											
Wysokie prędkości obrotowe												
Wysoka dokładność												
Niski szum i moment obrotowy												
Szttywność												
Dopuszczalne wychylenie kątowe pierścieni												
Zdatność łożysk do samonastawności												
Rozdzielność pierścieni												
Łożysko ustalające wzdłużnie												
Łożysko swobodne												
Stożkowy otwór w pierścieniu wewnętrznym												
Uwagi			Dwa łożyska zwykle montowane są w układzie odwróconym	Kąty działania 15°, 25°, 30° i 40°. Dwa łożyska zwykle montowane są w układzie odwróconym. Wymagane jest nastawienie luzu	Kombinacja par DF i DT jest możliwa, lecz użycie ich jako pary swobodnej wzdłużnie nie jest możliwe	Kąt działania 35°		Włączając typ N	Włączając typ NNU	Włączając typ NF		
Nr strony		B5 B31	B5 B28	B47	B47 B66	B47	B47 B68	B73	B81	B81 B106	B81	

doskonale
 dobrze
 wystarczająco
 slabo
 niemożliwe
 ← tylko jeden kierunek
 ↔ dwa kierunki
 ☆ odpowiednie
 ★ odpowiednie, lecz konieczne jest dostosowanie pasowania łożyska do kurczenia się i wydłużania wałka

łożysk tocznych

łożyska walcowe z pierścieniem kątowym	łożyska igiełkowe	łożyska stożkowe	łożyska stożkowe dwu- i wielorzędowe	łożyska baryłkowe	łożyska kulkowe wzdłużne	łożyska kulkowe wzdłużne z podkładką kulistą	łożyska kulkowe skośne dwurzędowe	łożyska walcowe wzdłużne	łożyska stożkowe wzdłużne	łożyska baryłkowe wzdłużne	Numer strony
											—
	×										—
	×				×	×	×	×	×	○	—
					×	×		○	○	○	A18 A37
											A19 A58 A81
											A19
											A19 A96
	○		○		×		×	×	×		A18 Błękitne strony w rozdziałach opisu- jących poszczególne typy łożysk
				☆		☆				☆	A18
☆	☆	☆	☆		☆	☆	☆	☆	☆	☆	A19 A20
☆			☆	☆							A20 ~A21
	☆		★	★							A20 ~A27
				☆							A80 A118 A122
Włączając typ NUP		Dwa łożyska zwykle zamocowane są w układzie odwróconym. Wymagane jest nastawienie luzu	Typy KH i KV są również dostępne, lecz zastosowanie jako nieustalonych wzdłużnie nie jest możliwe					Włączając łożyska igiełkowe wzdłużne		Do stosowania ze smarowaniem olejowym	
B81	—	B111	B111 B172 B295	B179	B203	B203	B231	B203 B220	—	B203 B224	

2. PROCEDURA DOBORU ŁOŻYSKA

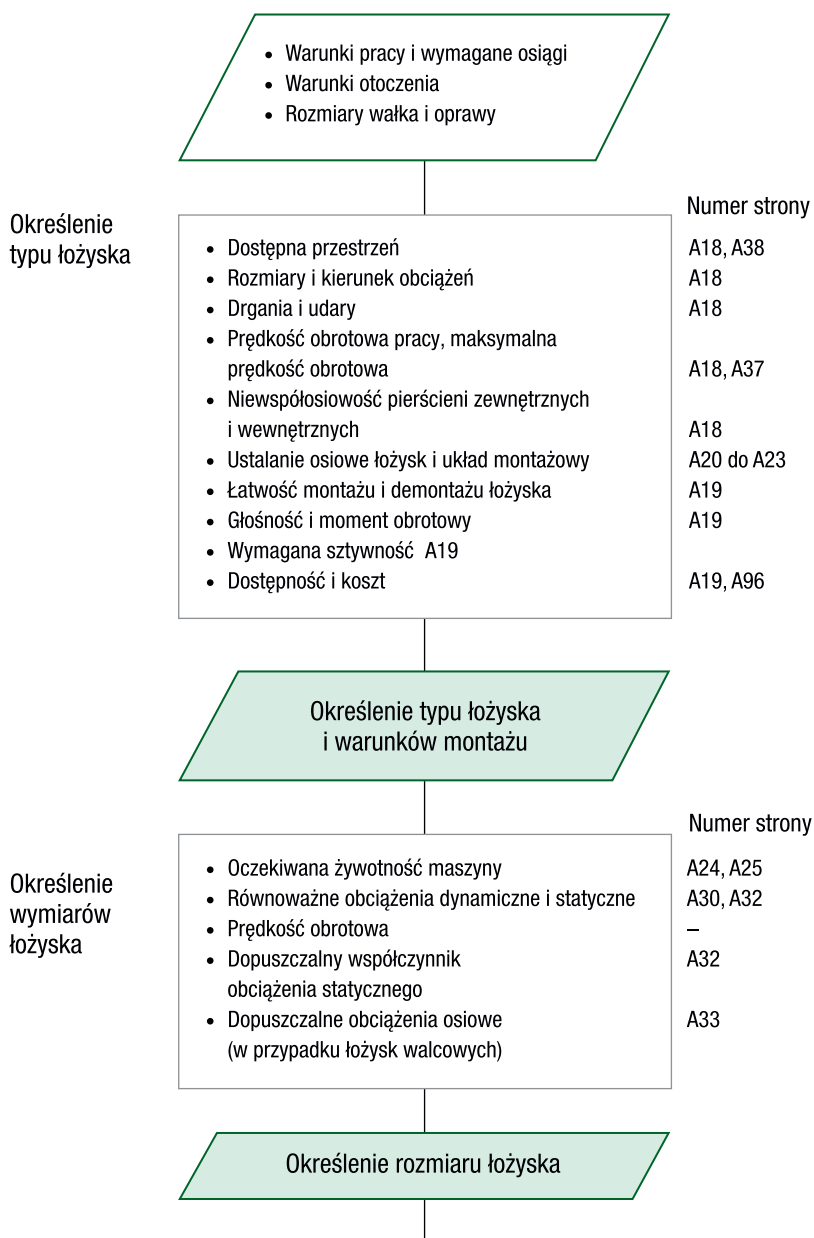
Liczba zastosowań łożysk tocznych jest prawie niezliczona, a warunki pracy i otoczenia są również bardzo zróżnicowane. Ponadto różnorodność warunków pracy i wymogów łożyska ciągle wzrastają wraz z gwałtownym rozwojem technologii. Dlatego też konieczne jest staranne przeanalizowanie łożysk pod wieloma kątami celem wyboru najlepszego z tysięcy dostępnych typów i wielkości. Zwykle typ łożyska wstępnie dobierany jest biorąc pod uwagę warunki pracy, systemy montażowe, łatwość montażu w maszynie oraz w dostępnej przestrzeni, kosztu, dostępności na rynku a także inne czynniki.

Następnie rozmiar łożyska dobierany jest pod kątem spełnienia żądanych wymogów żywotności. Kiedy to

robimy, uwzględniając w dodatku wymogi trwałości zmęczeniowej, koniecznym jest wzięcie pod uwagę żywotności smaru, szumu i drgań, zużycia i innych czynników.

Nie istnieją stałe procedury doboru łożysk. Dobrze jest opierać się na doświadczeniu z podobnymi zastosowaniami i studiować istotne, specjalne wymogi dla specyficznego zastosowania użytkownika. Kiedy dobieramy łożyska do nowych maszyn, do zastosowań w nienormalnych warunkach pracy lub do ciężkich warunków otoczenia, prosimy konsultować się z NSK.

Poniższy schemat (Rysunek 2.1) przedstawia przykład procedury doboru łożyska.

Rysunek 2.1 Schemat doboru łożysk tocznych

